

NATO'S RESILIENCE IN THE FACE OF SECURITY CHALLENGES

Besmira Ejupi

SEEU, Faculty of Contemporary Social Sciences, North Macedonia, besmiraejupi0@gmail.com

Abdula Azizi

SEEU, Faculty of Contemporary Social Sciences, North Macedonia, a.azizi@seeu.edu.mk

Abstract: In a world that changes daily, starting from the economic, technological, energy, and security aspects, appropriate steps are always needed to be taken to keep up with developments. Of particular importance is monitoring the security situations in various crisis hotspots and taking timely actions for countries, especially when they are part of military alliances, such as NATO member states. This paper aims to make a comprehensive analysis of the resilience of NATO member states to the current security challenges facing the world. We will use appropriate methods for the needs of this scientific paper, listing the historical, descriptive, comparative method and SWOT analysis. First, the international security circumstances in which the world finds itself today will be described and clarified, especially the Russia-Ukraine war and the possible effects on NATO member states and their resilience. This paper, in addition to providing the desired results, aims to encourage other research by other researchers, which will be related to issues of international security and the position of the Western Balkan countries within global alliances. Finally, we will draw some conclusions and provide several suggestions that may be useful for readers, the academic and political community.

Keywords: NATO, security challenges, member states.

ОТПОРНОСТА НА НАТО ВО ПРЕСРЕТ НА БЕЗБЕДНОСНИТЕ ПРЕДИЗВИЦИ

Бесмира Ејупи

Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за современи општествени науки,
besmiraejupi0@gmail.com

Абдула Азизи

Универзитет на Југоисточна Европа, Факултет за современи општествени науки,
a.azizi@seeu.edu.mk

Резиме: Во еден свет кој секојдневно се менува, почнувајќи од економски, технолошки, енергетски, и безбедносен аспект, секогаш се потребни соодветни чекори за превземање за да се биде во тек со случувањата. Од особена важност е следењето на безбедносните ситуации во разни кризни жаришта и преземањето навремени активности за државите, особено кога тие се дел од воени сојузништва, како што се земјите-членки на НАТО. Овој труд се има за цел да направи една сеопфатна анализа на отпорноста на земјите-членки на НАТО од сегашните безбедносни предизвици со кои се соочува светот. Ќе се користиме соодветни методи за потребите на овој научен труд, набројувајќи ги историскиот, дескриптивниот, компаративниот метод и СВОН анализа. Прво, ќе се опишат и разјаснат меѓународните безбедносни околности во кои се наоѓа светот денес, особено војната Русија-Украина и можните ефекти кон земјите членки на НАТО и нивната отпорност. Овој труд, покрај тоа што треба да ги дава посакуваните резултати, има за цел да поттикне и други истражувања од други истражувачи, кои ќе бидат поврзани со прашања од меѓународната безбедност и позицијата на земјите од Западен Балкан во рамките на глобалните сојузи. Конечно, ќе извлечеме некои заклучоци и ќе дадеме неколку предлози што можат да бидат корисни за читателите, академската и политичката заедница.

Клучни зборови: НАТО, безбедносни предизвици, земји-членки

1. ВОВЕД

НАТО ја дефинира отпорноста како „способност на општеството да се спротивстави и да се опорави од такви шокови“ како што се природни катастрофи, дефект на критичната инфраструктура или хибриден или вооружен напад (НАТО, 2024). Таа се однесува на способноста за апсорбирање и опоравување од состојба на криза, како и способност да се одговори на низа потенцијални очекувани и неочекувани шокови.

На самитот во Варшава во 2016 година, шефовите на држави и влади на НАТО се заложиле за подобрување на отпорноста, препознавајќи го еволутивниот опсег на воени и невоени безбедносни предизвици со кои се соочува Алијансата. Тие се согласиле да ја зголемат отпорноста на НАТО кон целиот спектар на закани и

дополнително да го развијат индивидуалниот и колективниот капацитет за спротивставување на секаков вид вооружен напад, и во таа насока предвидува 7 основни насоки за подобрување на националната отпорност преку кои можат да го измерат своето ниво на подготвеност:

- Обезбедување континуитет на владата за критичните владини услуги, како способност за донесување одлуки и комуникација со граѓаните за време на криза;
- Обезбедување континуирано снабдување со енергија и постоење резервни планови за управување со прекини;
- Способност за ефикасно справување со неконтролираното движење на луѓе;
- Обезбедување отпорни резерви кои се безбедни од прекини или саботажи;
- Способност за справување со масовни жртви и деструктивни здравствени кризи, снабдување со медицински материјали и нивно безбедно складирање;
- Обезбедување функционалност на телекомуникациите и кибер мрежите и во кризни услови, со доволен резервен капацитет;
- Обезбедување дека силите на НАТО можат брзо да се движат низ територијата на Алијансата и дека цивилните служби можат да се потпрат на транспортните мрежи.

Неколку години подоцна, на самитот во Брисел во 2021 година, шефовите на држави и влади на НАТО се согласија за Зајакната Обврска за отпорност за понатамошно зајакнување на мерките за отпорност и граѓанска подготвеност. Сојузниците се согласија меѓу другото и:

- да ги засилат напорите за обезбедување и диверзификација на синцирите на снабдување;
- обезбедување на отпорност на критичната инфраструктура и клучните индустрии; и
- справување со влијанието на природните опасности што се влошуваат од климатските промени.

Во прилог на горенаведеното, во 2022 година НАТО формираше нов висок Комитет за Отпорност(КО), кој ги опфати функциите и улогите на Комитетот за планирање на цивилни вонредни состојби (СЕРС), кој ја води политиката на НАТО за отпорност и цивилна подготвеност. Тој директно го известува Северноатлантскиот Совет - главното тело на НАТО за донесување политички одлуки. Кратко, КО е вишото советодавно тело на НАТО за отпорност и цивилна подготвеност (NATO, 2022), и е одговорен за стратешката и политичката насока, насоките за планирање и општата координација на активностите за отпорност во НАТО.

Високи претставници на сојузничките сили одговорни за отпорност се состанаа за прв пат во седиштето на НАТО во Брисел во 2022 година, каде го усвоија Стратешкиот концепт (2022) како основен политички документ на Алијансата кој ја идентификува отпорноста како критична за основните задачи на НАТО: одвраќање и одбрана, спречување и управување со кризи и соработка во безбедноста.

Една година подоцна, на самитот во Вилнус во 2023 година, сојузничките лидери ја повториле посветеноста на НАТО за зајакнување на отпорноста како суштинска основа за веродостојно одвраќање и одбрана. Тие истакнаа голем број области кои ќе бараат понатамошно колективно и индивидуално внимание, вклучувајќи ја општествената отпорност, здравствените системи, критичната инфраструктура и синцирите на снабдување.

Веднаш потоа, на самитот во Вашингтон во 2024 година, НАТО сојузниците ветиле дека ќе работат на зајакнување на националната отпорност преку интегрирање на цивилното планирање во националната и колективната одбрана за време на мир, криза и конфликт.

2. МАТЕРИЈАЛИ И МЕТОДИ

Отпорноста има свои политички и психолошки, како и физички димензии (Caves et al., 2021). Може да се гледа исклучиво во материјална смисла, но исто така и како психолошки начин на размислување што го поседуваат групи или поединци, што им овозможува да функционираат во услови на неволји.

Структурите и процедурите за справување со шокови не можат да обезбедат национална отпорност во криза ако не постои начин на размислување за ефикасно реагирање. Токму овој начин на размислување за препознавање и справување со вонредна состојба недостасуваше во првичниот одговор за време на вонредната состојба со COVID-19 на почетокот на 2020 година. Истото важи и за однесувањето на Европа кон руската инвазија врз Крим и источна Украина во 2014 година, кога владите на поголемите европски сили не го регистрираа целосно алармот за војна.

Иако Стратешкиот концепт на НАТО од 2010 година споменуваше потенцијални закани што произлегуваат од технолошкиот развој и климатските промени, не обрнa многу внимание на отпорноста во услови на овие предизвици. Инвазијата на Крим, последователното интензивирање на непријателските мерки против членките на НАТО, а сега и со инвазијата на Украина, го насочија вниманието на НАТО кон способноста да издржи шокови и општеството како целина, а не само на војската.

Има држави кои имаат за цел да предизвикаат што е можно поголема штета и да го зголемат влијанието врз меѓународните безбедносни проблеми. Оваа желба и однесување на спротивставените страни на НАТО претставува предизвик за планирање на одржливост.

Вреди да се напомене дека НАТО се соочува со проблемот околу „Големiot енергетски натпревар“ и „Непријателските режими“ на Иран и Северна Кореја кои ја подржаа агресијата на Русија во Европа. Иран и Северна Кореја ја снабдуваат Русија со оружје, а Кина обезбедува муниција за модерно конвенционално модерно војување. Всушност, Северна Кореја, исто така, сега се чини дека испраќа војници во војна. Значи, непријателските режими сега го поддржуваат не само реторички, туку и со војна (Heinrichs et al, 2024).

Истовремено Русија и Кина го напуштија тивко принципот на нуклеарно не-вооружување, поддржувајќи го проширувањето на нуклеарното оружје на некои земји кои се спротивставуваат на НАТО, кои всушност претставуваат нови извори на потенцијална нуклеарна војна во светот. Сега, Русија во суштина е воен сојузник на Северна Кореја и Иран (Chivvis and Keating, 2024), додека Кина ги отстрани санкциите за Иран и Северна Кореја (Aljazeera, 2025). Значи, под овие околности, НАТО не може да дозволи да се подели пред ваквите закани. Овие земји претставуваат закана за НАТО, со намерен обид да ги влошат политички поделби внатре во НАТО, а истовремено да поттикнат ескалација и немири околу нуклеарниот ризик. Тие се повеќе соработуваат преку кампањи за соочување на Западот со постојани предизвици за тестирање на политиките и психолошкото однесување со стратегија преку ниско триење да одвлечат внимание, преокупираат, дезориентираат и разоткријат западните носители на одлуки. Од Русите, на пример, веќе гледаме постојана низа провокации што вклучуваат сајбер сонди, нарушувања на воздушниот и поморскиот простор, закана од хемиско оружје кон НАТО и така натаму (Ukraine Crisis Media Center, 2023).

Сепак, во услови на криза или војна, очекуван е таков притисок - што воедно претставува предизвик за отпорноста на НАТО, со цел да парализираат и да предизвикаат последователни неуспеси во критичната воена инфраструктура на НАТО.

„Стратешко одвраќање“, како што опишува израелскиот научник Дмитриј (Дима) Адамски во својата неодамнешна книга „Рускиот начин на одвраќање“ е таков во кој воените аналитичари таму „научно ја перцепираат како стратегија на „заплашување“ или „сеење страв“ што се однесува на декларативно сигнализирање, како и прикажување на решителност и способност за ограничена употреба на сила за принудување на противникот и обликување на неговото стратешко однесување (Adamsky, 2023). Оваа стратегија се користи во мирно време, во период на закана и воено време, со цел да се нанесе дезориентирана и функционално деструктивна штета на противникот во најраниот можен момент. Во руското размислување постои силен акцент на создавање и одржување на способноста за онеспособување и деградирање на критичната инфраструктура, комуникациите и другите противнички системи што е можно побрзо (Adamsky, 2023). Ова е поврзано и со неодамнешна концептуална иновација во руското размислување, познато како „SODCIT“ - акроним за „Стратешка операција за уништување на критично важни цели“ (Kofman et al., 2021) како руските стратегии замислуваат да можат да ја искористат раната предност во конфликт со Западот, максимизирајќи ја способноста на Русија не само успешно да спроведува операции против дезориентиран непријател, туку и да олесни принудни преговори и да ги максимизира шансите за постигнување крај на војната под услови повољни за руските стратешки цели (Ford, 2024). Овој концепт вклучува напори за нанесување на она што се нарекува „превентивна штета“, не само со удар врз воено-индустриската инфраструктура, туку и со „спротивставување“ на критична инфраструктура, како што се цивилни електрани, рафинерии за нафта и системи за дистрибуција на гориво, вода и гас, со цел да се постигнат психолошки ефекти (Reach et al., 2022).

Овој концепт се врти главно околу масовни напади врз критични цели на долг дострел со конвенционални прецизно водени ракети, но нема причина да се мисли дека концептот не би се применувал, под одредени околности - подеднакво и за нуклеарно оружје и за некинетички средства како што се сајбер операции, контра-вселенско оружје, електронско војување, саботажа и атентат, прекин на снабдувањето со електрична енергија и подводни комуникациски мрежи, па дури и вистинска употреба на хемиско, биолошко, радиолошко или нуклеарно оружје. Во врска со сајбер нападите врз критична воена и цивилна инфраструктура, треба да очекуваме дека во можен конфликт, Русија а веројатно и Кина ќе може да нападат различни форми на инфраструктура во земјите членки на НАТО. Всушност, тие би можеле да го претставуваат првиот чекор од таков конфликт, преземен во суштина превентивно, пред да се наруши мирот.

Како што претходно оваа година изјави Проценката на глобалната закана на американската разузнавачка заедница за Кина, „доколку Пекинг веруваше дека голем конфликт со САД е неизбежен, би разгледал агресивни сајбер операции против критичната американска инфраструктура и воени средства. Таквиот напад би бил дизајниран да го наруши военото дејствување на САД со попречување на донесувањето одлуки во

САД, предизвикување јавна паника и мешање во распоредувањето на американските сили“ (Global Guardian, 2025). Сето ова, претставува многу сериозен предизвик за отпорноста, каде преку различни форми на напад да ги дезориентираат западните општества и политичките лидери токму кога е најпотребна колективна решителност, да се дезориентираат владините одговори на руската или кинеската агресија (Ford, 2024).

Ако НАТО не ги сфаќа сериозно ваквите закани за отпорноста, тогаш работата можеби нема да оди добро. Во светлината на овие закани, НАТО се чини дека е добро фокусиран на предизвикот на одржливоста, но интензитетот на непријателската закана ќе поттикне уште поголем фокус на последователните активности на НАТО врз нејзината одржливост.

3. РЕЗУЛТАТИ

Како што се развиваат глобалните закани, отпорноста на НАТО да се соочи, да се прилагоди и да се опорави од различни предизвици е од витално значење.

Табела 1. SWOT анализа на отпорноста на НАТО на современи закани

Добри страни	Член 5 од Северноатланскиот пакт обезбедува силна рамка за колективна одбрана, ги обврзува земјите-членки на колективна одбрана, што воендо создава силно психолошко и стратешко одвраќање од агресорите, поттикнувајќи единство и споделена одговорност.
	НАТО има на располагање обемна воена инфраструктура, одржува широка мрежа од воени бази, командни центри и логистички центри распоредени низ Северна Америка и Европа. Оваа овозможува координирано планирање, брзо распоредување и логистичка поддршка за заеднички операции.
	Земјите-членки имаат разновидни способности и експертиза, широк спектар на воени средства, напредно оружје, разузнавање и специјализирани сили, што ја прави НАТО способна за ефикасно да реагира на различни закани.
	Механизмите за колективно финансирање му овозможуваат на НАТО да инвестира во модернизација, истражување и развој на напредна воена технологија, додека одржува оперативна супериорност.
	Стратешко географско присуство на НАТО нуди предности за спречување и брзо реагирање на кризи во Европа, Северна Америка и околните региони.
Предизвици	Не сите земји-членки ги исполнуваат препорачаните нивоа на трошење за одбрана, што доведува до нееднакви капацитети и потенцијални празнини во колективната одбрана.
	Разликите во политичките приоритети, националните интереси и надворешните политики меѓу членовите можат да го попречат унифицираното донесување одлуки и стратешката кохезија.
	Големото потпирање на САД и другите големи придонесувачи создава ранливости ако овие земји ги повлечат или ги намалат своите обврски.
	Ограничените можности за брзо распоредување, мобилизирање на големи сили, поради логистички, бирократски или политички фактори, можат да го отежнат времето на одговор во брзо развивачки кризи.
	Зголемената зависност од дигиталната инфраструктура го изложува НАТО на кибер закани насочени кон комуникациските, командните и контролните системи.
Можности	Инвестирањето во напредни мерки за сајбер безбедност може значително да ја зајакне отпорноста на НАТО кон дигиталните и сајбер заканите.
	Градењето нови сојузи и продлабочувањето на постојните партнерства надвор од традиционалните членки може да ги зголеми капацитетите, споделувањето разузнавачки информации и оперативниот дострел
	Вклучувањето нови технологии како што се вештачката интелигенција, автономните системи и средствата базирани на вселената ќе ја зајакне оперативната ефикасност на НАТО.
	Развивањето стратегии за борба против дезинформациите, сајбер нападите, тероризмот и ризиците поврзани со климата ќе ја обезбеди одбраната на НАТО за иднината
	Зајакнувањето на дипломатските напори и усогласувањето на стратешките приоритети меѓу земјите-членки може да поттикне единство и колективна отпорност.
	Ескалацијата на конфликтот Русија-Украина, ја загрозува регионалната стабилност и го предизвикува ставот на НАТО за одвраќање.
	Противниците користат хибридно војување, сајбер напади и кампањи за дезинформации што

Закани	ги поткопуваат традиционалните воени одговори.
	Различните национални интереси, изборните промени и промените во политиката можат да го ослабат единството и оперативната ефикасност на НАТО.
	Финансиските кризи или мерките за штедење можат да ги ограничат одбранбените буџети, влијаејќи на модернизацијата и подготвеноста.
	Природните катастрофи и настаните поврзани со климатските промени можат да ја оптоварат воената логистика, цивилно-воената соработка и отпорноста на инфраструктурата.

Извор: Истражување на авторите

4. ДИСКУСИИ

Мирот по Студената војна е завршен, затоа што е во подем конкуренцијата меѓу големите сили во меѓународните односи во 21 век (O'Neill, 2022).

Заканата од војна во Европа е се поголема поради Руските трупи кои се натрупаа преку границата на Украина (Sabbagh, 2021), а мирот е кревок во Нагорно-Карабах по конфликтот во 2020 година, додека тензиите се високи на Балканот и по должината на границите на Полска, Литванија и Белорусија.

Во меѓувреме, подемот на Кина - економски, а сега и воено - предизвикува загриженост за тоа како ќе дејствуваат земјите со различни вредности ако нивните цели бидат попречени (Gatoroulos, 2022).

Северноатлантскиот Совет го опиша агресивното однесување на Русија како „закана“ на својот состанок во јуни 2021 година во Брисел (Brussels Summit Communiqué, 2021) заедно со тероризмот и други асиметрични закани како што се хибридни закани, дезинформации и сајбер напади. Во извештајот на НАТО 2030, изготвен од група експерти, Кина не ја смета за „воена закана“ како Русија, но ја става на еднаква основа во однос на заканата за безбедноста на Алијансата.

При одбележување на 75-годишнината на Северноатлантскиот договор во јули 2024 година во Вашингтон, се собраа шефовите на држави и влади на НАТО кои истакнаа дека се соочени со новите закани од страна на Русија и Кина, додека повикаа да работат на градење ново чувство за политичка кохезија, признавајќи дека економските прашања имаат значително влијание врз безбедноста на сојузниците (Dowd and Jankowski, 2024).

Потребата да се одговори на предизвикот што го претставуваат новите технологии и оние што се закануваат да ја нарушат традиционалната воена супериорност на Алијансата, се нагласени и во Извештајот на НАТО 2030 и потенцирана е важноста на задржување технолошка предност пред потенцијалните ривали (Arteaga and Simón, 2022). Агендата на НАТО до 2030 година бара Мадридскиот Стратешки Концепт да ги вклучи безбедносните импликации од климатските промени. НАТО треба да се стреми да го води адаптирањето на своите вооружени сили, операции и капацитети кон предизвикот на климатските промени со цел да се избегне нивното негативно влијание врз основните функции на Алијансата (Arteaga & Simon, 2024).

Покрај горенаведеното, Мадридскиот Стратешки Концепт треба да ја препознае потребата од соработка со трети страни, вклучувајќи ги Русија и Кина (Brookings & Robert Bosch Foundation, 2021) во врска со проблемот на глобалната безбедност.

Се претпоставува дека секој сојузник ќе утврди како да ги дефинира и исполни своите национални цели за отпорност. Во исто време, НАТО е заинтересиран да ја подобри колективната безбедност преку поттикнување на покоординиран и хармонизиран пристап со појасни, померливи и пошироки цели за отпорност на ниво на Алијансата.

За НАТО и владите на членовите на Алијансата се појавува предизвик: како да се поттикне отпорноста на целото општество без негативни несакани ефекти. Како што истакна поранешниот генералниот секретар-Столтенберг, современото безбедносно опкружување значи дека „не е доволно само да се имаат силни војски“, бидејќи на НАТО му се потребни и силни општества“ (Speech, 2021).

Како форма на одвркање, политиките за „колективна отпорност“ ќе треба да ги „исполнат трите клучни критериуми на сите форми на одвркање: посветеност, способност и комуникација.

Посветеноста кон зајакнување на отпорноста ќе биде значително зајакната со војната во Украина.

Во однос на способноста, НАТО треба да усвои практичен пристап за помагање на процесот на зајакнување на отпорноста преку поттикнување хармонизација на целите на земјите-членки. Ви било препорачливо НАТО да постави релативно јасно разбирливи цели што овозможуваат позитивни ефекти.

Конечно, комуникацијата со внатрешната и надворешната публика ќе биде од суштинско значење за поттикнување на отпорноста. Способноста да се демонстрира отпорност пред надворешна публика може да послужи како ефикасно средство за одвркање од агресивни дејствија. Како што се сеопфатната подготовка и редовните вежби кои пренесуваат пораки до сојузниците и домашната публика. Општествената и психолошката отпорност е исто така суштински додаток на развивањето на способностите за физичка

отпорност. Ова беше пример во 2018 година кога Шведската влада достави брошура до секое домаќинство со наслов „Ако дојде до војна или криза“, во која се нудеа совети за тоа што да се прави во случај на недостиг на електрична енергија или губење на пристап до интернет (MSB, 2018). Еден друг начин за градење општествена отпорност што би можеле да го истражат членките на НАТО е соработката со креативните индустрии за да се помогне во создавањето наратив - за подготовка за кризни настани. Таквата логика може да се примени за да се натера јавноста да размислува за непознати сценарија што можат да се појават во современата и идната безбедносна средина (Hall & Sandeman, 2022). Иако постојат внатрешни точки на сопнување, фундаменталниот консензус на НАТО не е доведен во прашање. Напротив, се чини веројатно дека претстојните дискусии ќе ја зајакнат кохезијата и ќе ја покажат релевантноста на НАТО (Allers et al., 2022)

5. ЗАКЛУЧОЦИ

НАТО може веродостојно да ги одврати противниците и да го брани населението и територијата на Алијансата само ако е отпорен. Ова е од суштинско значење за да се одговори на стратешките предизвици на денешницата и иднината.

Отпорноста е и национална одговорност и колективна обврска за подготовка, спротивставување, реагирање и брзо закрепнување од шокови и нарушувања, како и за обезбедување континуитет на активностите.

Секој НАТО сојузник треба да биде доволно подготвен и прилагодлив за справување со целиот спектар на кризи, бидејќи индивидуалната обврска за одржување и зајакнување на својата отпорност ја намалува ранливоста на НАТО како целина. Ова значи дека земјите-членки на НАТО треба да бидат подготвени за заштита од ризикот од напад во мирно време, криза и конфликт.

Бидејќи воените сили во исполнувањето на своите мисии во голема мера зависат од цивилниот сектор, транспортот, комуникациите, енергијата, храната и вода, може да се каже дека цивилна подготвеност гарантира дека овие сектори се подготвени да издржат напади или прекини и можат да продолжат да ги поддржуваат воените сили на НАТО во секое време.

НАТО останува моќен сојуз со значајни предности што ја поддржуваат неговата отпорност. Но, за да се прилагоди на барањата на времето, мора да се справи со внатрешните слабости и да ги искористи новите можности. Зајакнувањето на сајбер-одбраната, поттикнувањето на политичкото единство, модернизацијата на воените капацитети и справувањето со хибридниот закани се од суштинско значење за одржување на отпорноста на НАТО. Будноста против еволуирачките закани и проактивното стратешко планирање ќе обезбедат НАТО да продолжи да служи како камен-темелник на трансатлантската безбедност.

БИБЛИОГРАФИЈА

- Adamsky D.(2023). The Russian Way of Deterrence: Strategic Culture, Coercion, and War, Paperback – October 31, 2023. Reviewed by Lawrence D. Freedman March/April 2024.
- Aljazeera (2025). Russia, China call on US to drop Iran sanctions, restart nuclear talks. 14 March 2025 Извор: <https://www.aljazeera.com/news/2025/3/14/iran-russia-china-call-on-us-to-lift-sanctions-and-restart-nuclear-talks> Преземено на 20.08.2025
- Allers R., Ellehuus R., Major C., Christian M., Mölling Ch., O'Neill P., & Rø J.G.(2022). NATO's 2030 Reflection Process and the New Strategic Concept Views from Berlin, London, Oslo and Washington. DGAP Report, Berlin. No.3 January/2022. Извор: <https://dgap.org/en/research/publications/natos-2030-reflection-process-and-new-strategic-concept> Преземено на 30.08.2025
- Arteaga F., & Simón L.(2022). NATO gets an update: the Madrid Strategic Concept. Elcano Royal Institute. Извор: <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2022/01/ari1-2022-arteaga-simon-nato-gets-update-the-madrid-strategic-concept-1.pdf> Преземено на 31.09.2025
- Brookings & Robert Bosch Foundation (2021). 'Finding the right role for NATO in addressing China and Climate Change', November.
- Brussels Summit Communiqué Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 14 June 2021. Извор: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_185000.htm Преземено на 29.08.2025
- Caves B., Lucas R., Dewaele L., Muravska J., Wragg Ch., Spence T., Hernandez Z., Knack A., & Black J. (2021). "Enhancing Defence's Contribution to Societal Resilience", RAND 2021, p.10. Извор: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1113-1.html Преземено на 19.08.2025
- Chivvis Ch.S. & Keating J. (2024). Cooperation between China, Iran, North Korea, and Russia: Current and Potential Future Threats to America. Carnegie Endowment for International Peace. <https://carnegie-production->

- Извор: assets.s3.amazonaws.com/static/files/Chivvis%20Keating%20-%20Ch-Ir-Nk-Ru-Cooperation-1.pdf
Преземено на 20.08.2025
- Dowd A.M. & Jankowski, D.(2024). Developing an Economic Security Agenda for NATO. War on the Rocks. May 28, 2024. Извор: <https://warontherocks.com/2024/05/developing-an-economic-security-agenda-for-nato/>
Преземено на 31.08.2025
- Ford Ch.A.(2024). New Paradigms Forum - International Security Policy Since 2009. Remarks on 12 November 2024 to the NATO Resilience Summit in Bratislava. Извор: <https://www.newparadigmsforum.com/threats-to-nato-resilience> Преземено на 19.08.2025
- Gatopoulos A.(2021). “Desperately Seeking Relevance: NATO in the 21st Century”, Al Jazeera, 14.06.2021
- Global Risk Map 2025, Global Guardian. Извор: <https://www.globalguardian.com> Преземено на 19.08.2025
- Hall J. & Sandeman H.(2022). NATO’s Resilience: The first and last line of defence. LSE Ideas. Strategic Update May 2022. Извор: <https://www.lse.ac.uk/ideas/Assets/Documents/updates/2022-SU-NATO-HallSandeman.pdf>
Преземено на 19.08.2025
- Heinrichs P.S., Elefteriu G., Nemeth B., Puri S., Cheng Ch., McGlynn J., Devanny J., Christopher G., Lucas R., & Roberts D. (2024). Strategic Commentaries: Essays about the UK, NATO, China, Russia, North Korea and Iran. The Global Strategic Partnership and RAND Europe. December 20, 2024
- Kofman M., Fink A., Gorenburg D., Chesnut M., Edmonds J., & Waller J.(2021). Russian Military Strategy: Core Tenets and Operational Concepts. Извор: https://www.cna.org/archive/CNA_Files/pdf/russian-military-strategy-core-tenets-and-operational-concepts.pdf Преземено на 03.09.2025
- NATO 2022 Strategic Concept, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid 29 June 2022. Извор: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
Преземено на 27.08.2025
- NATO Resilience Committee (2022). Извор: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50093.htm Преземено на 31.09.2025
- NATO Resilience, civil preparedness and Article 3 (2024). Извор: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_132722.htm Преземено на 31.08.2025
- O’Neill P.(2022). “The Risk of Attempting Too Much” in Allers R., Ellehuus R., Major C., Christian M., Mölling Ch., O’Neill P., Rø JG. NATO’s 2030 Reflection Process and the New Strategic Concept Views from Berlin, London, Oslo and Washington. DGAP Report, Berlin. No.3. January, 2022. p.7
- Reach C., Blanc A., & Geist E.(2022). Russian Military Strategy Organizing Operations for the Initial Period of War. RAND. Извор: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1233-1.html Преземено на 19.08.2025
- Sabbagh D. (2021). “Russia’s activity on the Ukraine border has put the West on edge”, The Guardian, 2.10.2021
- Speech by NATO Secretary General Jens Stoltenberg at the event: NATO’s outlook towards 2030 and beyond. 30 Nov. 2021. Извор: https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_189089.htm Преземено на 19.08.2025
- Strategic Concept for the Defence and Security “Active Engagement, Modern Defence”of NATO members, Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Lisbon. 19-20 November 2010.
- Swedish Contingencies Agency (MSB). *If crisis or war comes*. May 2018. Извор: <https://www.jonkoping.se/download/18.6a087b4c169dcff8c903056e/1556627549015/Engelska.pdf> Преземено на 19.08.2025
- The ‘NATO 2030’ Agenda – as distinct from the earlier Reflection Group’s report – was endorsed in June 2021. Извор: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/6/pdf/2106-factsheet-nato2030-en.pdf
Преземено на 20.08.2025
- Ukraine Crisis Media Center (2023). Russian Provocations Towards NATO: What Are They Up To? Hybrid Warfare Analytical Group. 15.08.2023 Извор: <https://uacrisis.org/en/russian-provocations-towards-nato-what-are-they-up-to> Преземено на 03.09.2025